

ИСЦРПНОСТ ОПИСНИХ РЕЧНИКА

Колико ће нових речи бити забележено у речницима неологизама зависи, поред осталог, и од исцрпности великих описних речника. Описни речници не садрже целокупну лексику одређеног језика зато што је то немогуће и зато што ниједан речник нема такве амбиције.

Пописати све речи немогуће је зато што се велики описни речници израђују десетлећима, а нове речи се стварају свакодневно. Колико ће речи ући у речник зависи од његовог обима. Најзначајнији су велики описни речници (Речник САНУ, Речник МС) који најпотпуније представљају лексику српског језика. Иако садрже импозантан број речи, у нашем језику постоји много речи које у њима, из различитих разлога, нису регистроване.

1. СЕЛЕКЦИЈА

И при изради многотомних речника неопходна је селекција. Она је много обимнија него што се претпоставља јер „лексичка грађа коју би из овог или оног разлога било вредно показати стручној јавности далеко надмашује обим речника на који је спреман и најамбициознији издавач“ (ц. Пешикан 1970:137).

2. НЕПОТПУНОСТ ГРАЂЕ

Иако грађа за Речник САНУ има преко шест милиона картица и даље се на различите начине допуњава:

- врши се ексцерпирање нових извора,
- стално се укључују нови речници, енциклопедије и лексикони,
- отворена је могућност укључивања нових збирки речи из народних говора,
- користи се материјал дијалектолошких испитивања,
- обрађивачи уносе речи које сами знају и када тих речи нема у грађи.

И поред свега овога грађа је непотпуна. Разлози су следећи:

(1) Свакодневно се штампа на десетине књига, новина и часописа у којима се јавља мноштво нових речи. Када би се стално вршило ексцерпираније нових извора, рад на речнику никада се не би завршио.

(2) Због мањкања људи и средстава није било могуће обрадити ни све новине, књиге и часописе који су излазили у одређеном временском периоду (нпр. до 1950. године)⁷. Да су прегледани сви бројеви часописа и новина, сигурно бисмо знатно ређе наилазили на творбена гнезда којима недостају поједини чланови.

(3) Сви народни говори нису још исцрпно описани.

(4) Због случајних пропуста неке обичне и честе речи нису ушле у описне речнике (нпр. *кануиста* и *водоинсталатер* нису забележени у Речнику САНУ и Речнику МС).

3. СПОРОСТ ИЗЛАЖЕЊА

Вишетомни описни речници раде се деценијама па је између почетних и каснијих књига велики временски размак. Иако се грађа стално попуњава новим речима, све се оне неће појавити у речнику јер су нека слова већ прошла. У речнику руских неологизама НСЗ-60 има више речи на слово *a* него на *я* (пропорционално општој количини речи на та слова), јер су се велики описни речници радили више година, а нове књиге су непрекидно ексцерпирание у току тог рада.

4. ТЕХНИЧКЕ ГРЕШКЕ

Због различитих техничких грешака из речника могу изостати поједине речи. У Речнику МС, на пример, нема речи *пчела* (и још неколико других речи) јер је приликом штампања изостављено пар страница.

5. УРЕДНИЧКИ КРИТЕРИЈИ

О томе које ће речи ући у речник последњу реч има главни уредник односно главни уредници. У Речнику САНУ, на пример, продуктивни први

---

⁷ „Обична аритметика показује да се у току рада на једном лексичком приручнику не може ексцерпирати више него симболичан делић онога што су хиљаде људи од пера писале током векова које тај приручник обухвата” (ц. Клајн 1971:24).

делови сложених речи (сложеница или полусложеница) или префикси „посебно се региструју и обрађују на почетку парадигми које оформљују. У почетку рада на Речнику овакве семантичке парадигме нису исцрпно обрађиване. Касније се унеколико изменио однос према том делу нашег лексичког блага па су овако сложене речи детаљно, у складу са могућностима грађе, дефинисане и илустроване примерима“ (ц. Павковић 1984:114). Због тога је речи са префиксом *анти-* у Речнику САНУ веома мало, док су сложенице са *електро-* богато засведочене.

Због релативно малог броја код нас објављених описних речника, ово није толико приметно.

ЛИТЕРАТУРА И РЕЧНИЦИ

КЛАЈН 1971: Клајн Иван: *Утицаји енглеског језика у италијанском*. Београд.

НСЗ-60: *Новые слова и значения: Словарь-справочник по материалам прессы и литературы 60-их годов*. Москва, 1971.

ПАВКОВИЋ 1984: Павковић Васа, „Природа новоексерципиране грађе за Речник САНУ“. у: Јерковић др Јован (ур.): *Лексикологија и лексикографија. Зборник радова*. Нови Сад – Београд, стр. 109–115.

ПЕШИКАН 1970: Пешикан Митар: *Наш књижевни језик на сто година послје Вука*. Београд.

РЕЧНИК МС: *Речник српскохрватског књижевног језика 1–6*, Нови Сад: Матица српска, 1967–1976.

РЕЧНИК САНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика, I–XX*, Београд, 1959 и даље.

Текст објављујемо са дозволом аутора. Први пут је објављен у часопису *Загонетач* 313 (1987, Бјеловар), стр. 9–10.